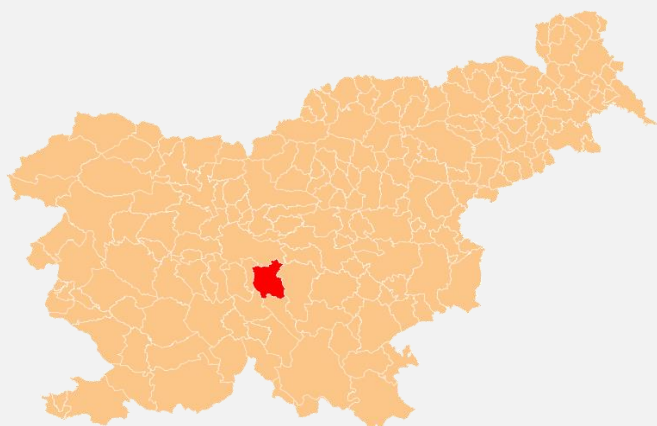

OŠ Brinje Grosuplje
Ljubljanska cesta 40a
1290 Grosuplje

OČIVIDCI PRETEKLOSTI V GROSUPLJU Z OKOLICO

MENTORICA:
Petra Erman

AVTORICA:
Špela Mehič

Grosuplje, marec 2011

Kazalo

POVZETEK	3
SUMMARY	3
ZAHVALA	4
UVOD	5
NA KRATKO O GROSUPLJU	6
Kako je Grosuplje dobilo svoje ime?	6
MAGDALENSKA GORA	7
GRAD BOŠTANJ	11
GRAD BRINJE	14
INTERVJU Z JAKO MÜLLERJEM	16
ZAKLJUČEK	18
LITERATURA	19
KAZALO SLIK	20

POVZETEK

Tema mojega raziskovanja je bogata zgodovinska in kulturna dediščina mojega domačega kraja z okolico - občina Grosuplje.

Presenetilo me je, koliko podatkov o mojem kraju sem našla v knjigah. Poglobila sem se v temo svojega raziskovanja in tudi sama odšla na nekaj krajev kulturno-zgodovinske dediščine. Ker o nekaterih stvareh ne moremo brati v knjigah, sem opravila intervju z gospodom Jako Müllerjem.

SUMMARY

The theme of my research is a rich historical and cultural heritage of my home town and its surroundings - Grosuplje. I was surprised how much information about my site I found in books. I will deepen the theme of his research and herself went to some places of cultural and historical heritage. Because of some things we can not read the books, I conducted an interview with Mr Jaka Müller.

ZAHVALA

Za pomoč pri izdelavi moje raziskovalne naloge, bi se rada zahvalila moji mentorici Petri Erman, ki me je usmerjala pri izbiri teme in mi pomagala pri zbiranju gradiva. Zahvalila bi se rada tudi ravnateljici osnovne šole Brinje Grosuplje, ki je omogočila izdelavo naloge, ter gospodu Jaki Müllerju, ki je odgovoril na veliko mojih vprašanj o Grosuplju. Hvala tudi vsem ostalim, ki ste mi pomagali pri izdelavi moje raziskovalne naloge.

UVOD

Sem učenka osmega razreda in v šolskem letu 2010/2011 sem se odločila, da bom napravila raziskovalno nalogo s področja zgodovine. Za temo sem izbrala zgodovino svojega domačega kraja in ugotovila veliko zanimivih stvari, zato me je raziskovanje še bolj pritegnilo. Največ pozornosti sem namenila trem največjim znamenitostim Grosuplja - Magdalenski gori, gradu Boštanj in gradu Brinje.

NA KRATKO O GROSUPLJU

Srednje velika slovenska občina na jugovzhodu slovenskega glavnega mesta - Ljubljane - je Grosuplje.

Občina Grosuplje je velika 134 km² in ima približno 18 tisoč prebivalcev, samo mesto Grosuplje pa približno 7 tisoč prebivalcev.

Ima bogato kulturno in zgodovinsko dediščino.

Skozi mesto teče potok Grosupeljščica, ob kateri je obrtna cona.

Najstarejša krajevno gospodarska panoga je bila kmetijstvo, zatem mlinarstvo, pozneje tovarništvo, znani so tudi poskusi gojenja hmelja.

Tukaj je bila tudi tovarna cikorijske, opekarna, usnjarna in končno vrvarna (Šinkovčeva vrvarna), iz katere je nastalo prvo uspešno industrijsko podjetje v Grosupljem - tekstilna tovarna Motvoz in platno.

Kako je Grosuplje dobilo svoje ime?

Prvič se ime pojavi leta 1136. Valvasor ga je poimenoval Velike uplje, zapisano pa je bilo kot Groslupp. To ime naj bi pomenilo, da je mesto nastalo na pogrezljivem kraškem svetu - grezopolje. Kaj točno naj bi pomenilo »uplje«, ne ve nihče.

Nenavadna oblika imena ima sorodnico na zgornjem Štajerskem - Grazluppa, zdaj Graslab. Obstaja nad deset razlag, kaj naj bi ime pomenilo, vendar nobena ni prepričljiva.

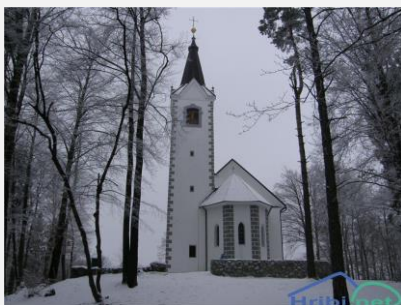
Kdaj je na naša tla stopil prvi človek, nimamo točnih podatkov. Po vsej verjetnosti je bil to človek stare kamene dobe, ki sega 10 000 in več let nazaj. Dokaze življenja v naših krajih imamo šele iz časa prehoda iz bronaste v železno dobo (okrog 1000 let pred našim štetjem). Pri Perovem pod Magdalensko goro so namreč našli sekuro, ki spada v sklop najdb iz tega časa. Ljudje so v tistem obdobju svoje mrtve sežigali in žare z njihovim pepelom polagali v vrstne grobove. Zelo

intenzivna poselitev se je, sodeč po najdbah, začela v dobi halštata ali starejše železne dobe (800 do 400 let pred našim štetjem).

Iz obdobja kasnejše zgodovine sta dobro vidni dve veliki graščini - Magdalenska gora pri Šmarju - Sap in Vir pri Stični.

MAGDALENSKA GORA

Magdalenska gora je 504 m visok hrib. Na vrhu Magdalenske gore se nahaja nekdanj božjepotna cerkva Sv. Magdalene.

Slika 1

Slika 2

Slika 3

Slika 4

Slika 5

Slika 6

Z izjemno zanimivo in bogato zgodovino je Magdalenska gora eno najpomembnejših in najbolj raziskanih arheoloških najdišč v Sloveniji. Njeno več tisoč let trajajočo poseljenost dokazujejo bogate izkopanine od kulture žarnih grobišč do rimskega obdobja. Na Magdalenski gori je bilo izkopanih več kot 1000 grobov, ki so bili združeni v velike in visoke gomile. Izkopane predmete hranijo v

muzeju v Ljubljani (preko 600 najdenih predmetov), največ jih imajo na univerzi Harvard (ZDA), nekaj pa jih je tudi na Dunaju.

Na območju Magdalenske gore ležijo številne gomile in grobišča s še dobro vidnim visokim trojnim obrambnim zidom v obsegu 1 km. V prvem in drugem krogu so bila stanovanja, v tretjem pa toplice in kovačnice - najdeni so bili celi kupi žindre. Umetna obrt se je tu samostojno razvila iz pobud halštatske umetnosti (700 let pred našim štetjem). Najzanimivejša je situlska umetnost (figuralno upodabljanje na kovinske predmete - predvsem posode). Enako pomembno je tudi orožje. Dodatek tega v grobu priča o pomembnosti umrlega. Poleg dvanajstih čelad italskega tipa so na Magdalenski gori izkopali še skilske puščice, nomadsko konjsko opremo, keltski meč, razne sponi, bronaste posode, nakit in lepe primere keramike. Vseh izkopanin je bilo za cel mali muzej.

Slika 7

Slika 8

Slika 9

Okrog leta 350 pred našim štetjem so se na našem območju množično naseljevali Kelti. Sledovi njihove prisotnosti na Magdalenski gori so dovolj močne, da lahko iz njih sklepamo, da je vojaška aristokracija osvojila oblast nad nekdanjo halštatsko naselbino. Po številnih vojaških grobovih lahko domnevamo, da se je oblast zelo spremenila. Tudi ženska noša je bila v primerjavi s halštatsko spremenjena. Ženske so začele nositi fibule z nazaj zavihano nogo in peresovino v obliki samostrela. Keltski grobovi so bili skromnejši od halštatskih. V nekaj desetletjih pred našim štetjem so na Magdalensko goro prišli Rimljani. Rimski žgani grobovi sicer še potrjujejo sled življenja v času okrog našega štetja, vendar je jasno, da se je rimska naselitev podeželja pomikala v dostopnejše kraje, primerne za kmetijstvo. Naselili so se ob itineranski cesti, ki je kasneje postala glavni povezovalec imperija. Po tej cesti so kasneje prihajala barbarska ljudstva, pred katerimi so Rimljani iz dostopnejših ravnin bežali v nedostopne in odmaknjene hribe.

GRAD BOŠTANJ

Slika 10

Grad leži na robu grosupeljske kotline, na majhni vzpetini na Radenskem polju. Na kraju kjer so sezidali grad, je najprej stala manjša utrdba. Na kraju, kjer sedaj stoji grad, je bilo prazgodovinsko gradišče. V bližini sta na grajskih njivah in v gozdovih arheologa na začetku tega stoletja našla večje število gomil in rimskih grobov. Kraj se je prej imenoval Zagrader ali Burgstall (v dobesednem prevodu: »grajski hlev«). V virih se ta kraj omenja že leta 1468. Jakob von Lamberg, kranjski deželni upravitelj, je 16. oktobra 1549 dobil dovoljenje kralja Ferdinanda I., da sme sezidati nov grad in pristavo imenovano Weissenstein. S tem se niso strinjali vsi, stvar pa so dokončno uredili leta 1553 in stavbo dozidali leta 1558.

Dolenjski plemiči so bili v devetnajstem stoletju večinoma nepremožni. Imeli so malo zemlje in zato kmetu pri njegovih dajatvah

niso mogli kaj prida spregledati, marveč so celo razmišljali, kako bi povečali svoje dohodke.

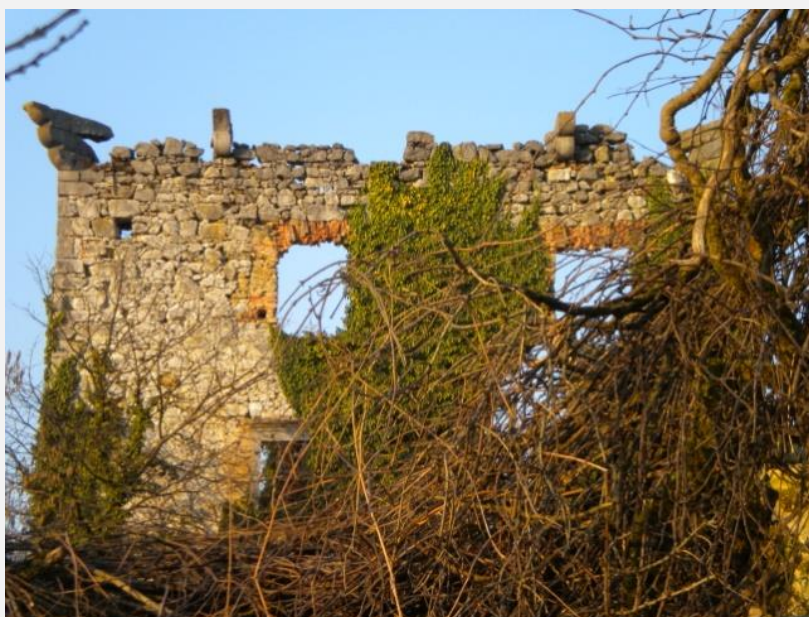
Grad je ostal v rokah Blagayev do konca minulega stoletja, ko je rod izumrl.

Po zlomu stare Jugoslavije je grajsko posestvo pripadlo družbi Emona. Grad je bil nato belogardistična in italijanska postojanka.

12. septembra 1943 so ga partizani obstreljevali (napadali so domobrance, ki so bili v gradu) in v pozni jeseni tudi uničili – grad so požgali. V gradu je bila pred vojno zbirka slik iz 18. in 19. stoletja ter železne stopnice, ki so bile ulite v Dvoru na Krki. Severni del zahodnega trakta je imel bogato stensko poslikavo.

Danes stoji še severozahodni stolp, jugozahodni stolpič ob koncu vrta, fasadna stena z antičnim nastavkom, ki je izredno lepa in vidna daleč naokoli ter lep kamnit portal. Drugi deli gradu so več ali manj v razvalinah. Rekonstrukcija gradu bi bila zelo zahteven in cenovno drag projekt.

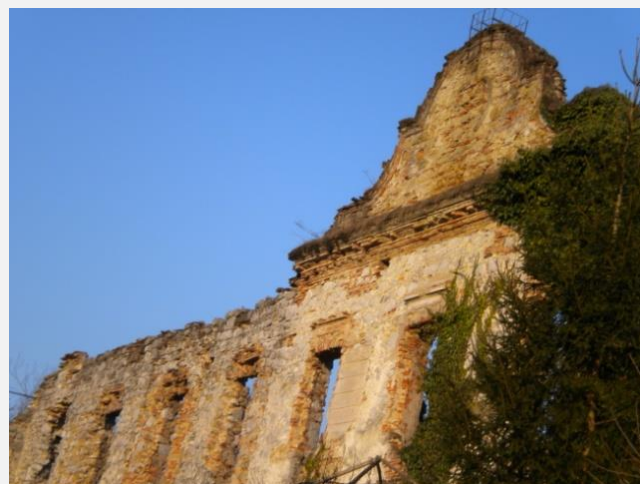
Na gradu so včasih gnezdile štorke, danes pa ga le žalostno preletavajo. Kljub vsemu pa se po razvalinah vije zimzeleni bršljan.

Slika 11

Slika 12

Slika 13

Slika 14

GRAD BRINJE

Grad Brinje leži tik pod cesto, na vrhu klančka. Bolj je podoben večji stari stanovanjski hiši kot pa gradu.

Lambergi z Boštanjkega gradu so zgradili grajsko poslopje kot svojo pristavo.

Slika 15

V virih se dvorec navaja v prvi tretjini 16. stoletja kot last Sidonije plemenite Jurič in njenega sina Volfa Karla. Leta 1637 sta prejela dvorec v fevd od cesarja Ferdinanda III. Habsburškega. Grad je zamenjal kar nekaj lastnikov. Zadnji lastnik je grad Brinje podaril občini in predlagal, da se v njem uredi muzej. Zdaj grad služi za stanovanje.

Slika 16

Ob spodnji strani gradu stoji nekdanji brinjski mlin. Mlin je imel tri kolesa na lopate, ta so gonila kamen za belo in črno moko, ter eno vreteno. Mlin je bil postavljen sredi 16. stoletja, kasneje je bil

večkrat predelan (zadnja vrata mlina so upodobljena že v Valvasorjevi Slavi vojvodine Kranjske).

INTERVJU Z JAKO MÜLLERJEM

Slika 17

1. S čim ste se ukvarjali, se igrali, ko ste bili otroci?

O: Pomagali smo staršem na polju, igrali pa smo se »ravbarje in žandarje« ter prirejali olimpijske igre iz atletike (met kamna, skok v daljino, teki) in vsak je zastopal po eno državo.

2. Kakšno je bilo Grosuplje takrat? Ali se je zelo spremenilo?

O: Grosuplje je bilo nekdanj precej kmečko in veliko manjše kot zdaj. Prvo tovarno (Motvoz in platno) je dobilo leta 1919. V njej je dobilo delo 300 ljudi. Po letu 1960 se je zgradilo zelo veliko hiš.

3. Kako ste doživljali vojno? (Ste bili lačni? Ste morali bežati, se skrivati ...)

O: V času vojne ni bilo mogoče kupiti dovolj hrane, zato smo sami najeli njivo in pridelovali krompir, koruzo in celo pšenico. Kadar so bombardirali Grosuplje (april 1945), smo bežali na varno v Jerovo vas, skrivali pa se nismo nikoli.

4. Približno koliko ljudi je živel v Grosuplju?

O: Leta 1900 je bilo v Grosuplju približno 500 ljudi, leta 1960 jih je bilo 1500, okoli leta 2000 jih je bilo 5500, zdaj pa nas je okoli 7000.

5. Ali ste imeli šolo, trgovine in zdravstveni dom?

O: Šola v Grosuplju je od leta 1904 (pri sedanjem Kovinostroju). Trgovine so bile pri Potočniku, Vodičarju in Hlačmanu. Zdravstveni dom je naredil dr. Podkoritnik okoli leta 1950 (veliko z udarniškim delom).

6. Kako se spominjate svojega otroštva?

O: Otroštvo je bilo zelo lepo, čeprav nismo imeli dosti igrač. Radi smo se družili, se hodili kopat v Bičje in k Malenskim, ter se ukvarjali z raznimi športi.

7. Ali je v šolo hodilo veliko otrok? Kakšno izobrazbo ste imeli (osnovna šola, srednja šola...)?

O: Šola v našem času je imela vsega skupaj 500 otrok (osnovna šola). Od 5. do 7. razreda sta bili dve paralelki, ostali razredi pa so imeli samo po 25 učencev. Bile pa so tudi štiri razredne osnovne šole v okoliških krajih (Velika Ilova Gora, Kopanj, Šentjurij). Po končani gimnaziji, do katere smo se vozili z vlakom, smo obiskovali razne fakultete (veliko mojih prijateljev gradbeno, strojno in elektrotehnično, jaz pa filozofsko).

ZAKLJUČEK

Za izdelavo raziskovalne naloge sem porabila kar veliko svojega prostega časa, zato sem vesela da je uspela tako, kot je. Všeč mi je bilo, kako so mi bili domačini pripravljeni pomagati. V svoji nalogi sem predstavila le delček bogate zgodovine Grosuplja z okolico, za kaj več pa bi lahko raziskovala več let.

Zaradi časovne omejenosti sem opravila intervju samo z eno osebo, vendar je bila to oseba, ki o zgodovini našega kraja z okolico verjetno ve največ.

Da je Grosuplje bogato z arheološkimi najdbami, dokazuje tudi nadaljnje izkopavanje. Na delu med Adamičevo cesto in železnico pod krožiščem so v lanskem letu odkrili keramične predmete iz časa od 12. do 10. stoletja pred našim štetjem, torej iz bronaste dobe.

Poleg keramičnih najdb so odkrili tudi rimsko cesto iz drugega do tretjega stoletja našega štetja in na njej kovance, nekaj železja, žebličke in med drugim tudi sandal, ki se je nekoč uporabljal pri konjski opremi. Odkrili so tudi ožgane kamne in luknje, v katere so bili zabiti koli in na katere so postavili kolibe. Naleteli so tudi na več strug potokov, kar dokazuje, da je bilo to območje precej močvirnato in vodnato.

Ker je bilo raziskovanje zanimivo, bom verjetno z raziskovanjem nadaljevala v svojem prostem času in morda še kdaj pripravila nalogo na to temo - morda se nekoč pridružim tudi raziskovalcem na terenu.

LITERATURA

- Brečič, I. (1994). *GROSUPELJSKI GRADOVI*. Grosuplje: IVOpress.
- Müller, J. idr. (1995). *LEPOTE IN ZANIMIVOSTI GROSUPLJEGA IN OKOLICE*. Grosuplje: Krajevna skupnost.
- TUKAJ SMO DOMA. (1994). *Šmarje-Sap*: Turistično društvo.
- Vuga, D. (1988). *MAGDALENSKA GORA*. Maribor: Obzorja.
- http://www.grosuplje.si/portal_obcina/www/staticAdminMgr.php?action=read&menu=1127554758&SGLSESSID=3d586bf3554d4fdfeb6a28af1baf6bdc (22. 1. 2011)
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Grosuplje> (23. 1. 2011)
- <http://www.magdalenska-gora.info/e107/> (5. 2. 2011)

KAZALO SLIK

Slika 1: <http://www.hribi.net/slika.asp?gora=3826>

Slika 2: Špela Mehić, 2011

Slika 3: Špela Mehić, 2011

Slika 4: Špela Mehić, 2011

Slika 5: Špela Mehić, 2011

Slika 6: Špela Mehić, 2011

Slika 7:

http://www.google.si/imgres?imgurl=http://www.park.si/wp-content/uploads/2010/02/Fotografija-2.JPG&imgrefurl=http://www.park.si/2010/02/novo-mesto-%25E2%2580%2593-mesto-situl-zgolj-vzdevek-ali-trzenjska-znamka/&usq=__Xvxwz1iRO-5TfUpkaVVWwfWe-oI=&h=600&w=399&sz=48&hl=sl&start=0&zoom=1&tbnid=QG0nr4KwQUeukM:&tbnh=166&tbnw=119&ei=rwhoTfnlOs_oOfCA-YOL&prev=/images%3Fq%3DNAJDBe%2BIZ%2BHAL%25C5%25A0TATSKEGA%2BOBDOBJA%26hl%3Dsl%26sa%3DG%26biw%3D1276%26bih%3D627%26gbv%3D2%26tbs%3Disch:1&itbs=1&iact=rc&dur=299&oei=rwhoTfnlOs_oOfCA-YOL&page=1&ndsp=15&ved=1t:429,r:0,s:0&tx=58&ty=112

Slika 8:

http://www.google.si/imgres?imgurl=http://cdn1.siol.net/sn/img/09/191/633828147450615234_a.jpg&imgrefurl=http://www.siol.net/kultura/novice/2009/07/novomeski_arheologi_odkrili_grob_zeleznodobne_kneginje.aspx&usq=__QM-xiZARumaBL1f7iCaQ-VIIpoE=&h=275&w=410&sz=46&hl=sl&start=0&zoom=1&tbnid=4bhLQVjsv_dM4M:&tbnh=166&tbnw=240&ei=rwhoTfnlOs_oOfCA-YOL&prev=/images%3Fq%3DNAJDBe%2BIZ%2BHAL%25C5%25A0TATSKEGA%2BOBDOBJA%26hl%3Dsl%26sa%3DG%26biw%3D1276%26bih%3D627%26gbv%3D2%26tbs%3Disch:1&itbs=1&iact=hc&vpx=959&vpy=96&dur=3382&hovh=184&hovw=274&tx=172&ty=117&oei=rwhoTfnlOs_oOfCA-YOL&page=1&ndsp=15&ved=1t:429,r:4,s:0

Slika 9:

http://www.google.si/imgres?imgurl=http://www.grosuplje.si/portal_obcina/www/images/Image/predstavitev_obcine/Maclenbur-ski.jpg&imgrefurl=http://www.grosuplje.si/portal_obcina/www/staticAdminMgr.php%3Faction%3Dread%26menu%3D1128525047&usq=__3X9bsz0LveQpIcWIK5VMKHwvqBU=&h=235&w=360&sz=17&hl=sl&start=0&zoom=1&tbnid=WNLJnOQdu1PPAM:&tbnh=125&tbnw=191&ei=yAloTef6N4uZOoGribcL&prev=/images%3Fq%3Dgomile%2Bmagdalenska%2Bgora%26hl%3Dsl%26biw%3D1276%26bih%3D627%26gbv%3D2%26tbs%3Disch:1&itbs=1&iact=hc&vpx=649&vpy=91&dur=3278&hovh=181&hovw=278&tx=137&ty=122&oei=gQloTZ-iD4aAOueWjJIL&page=1&ndsp=18&ved=1t:429,r:3,s:0

Slika 10: Špela Mehić, 2011

Slika 11: Špela Mehić, 2011

Slika 12: Špela Mehić, 2011

Slika 13: Špela Mehić, 2011

Slika 14: Špela Mehić, 2011

Slika 15:

http://www.google.si/imgres?imgurl=http://www.grosuplje.si/portal_obcina/www/images/Image/predstavitev_obcine/BrinjeOld.jpg&imgrefurl=http://www.grosuplje.si/portal_obcina/www/staticAdminMgr.php%3Faction%3Dread%26menu%3D1127558209&usq=__caAzDxkcRgTFu2_U9mOpygQ9TiU=&h=142&w=250&sz=16&hl=sl&start=0&zoom=0&tbnid=-6G6VUBD8RTxoM:&tbnh=63&tbnw=111&ei=1sJ3TabRPMvJsgbMkaT-BA&prev=/images%3Fq%3Dgrad%2Bbrinje%26hl%3Dsl%26biw%3D1276%26bih%3D627%26gbv%3D2%26tbs%3Disch:1&itbs=1&iact=hc&vpx=404&vpy=150&dur=774&hovh=63&hovw=111&tx=101&ty=53&oei=1sJ3TabRPMvJsgbMkaT-BA&page=1&ndsp=15&ved=1t:429,r:1,s:0

Slika 16:

http://www.google.si/imgres?imgurl=http://www2.arnes.si/~osljbg2s/kd/grosuplje/kd64.jpg&imgrefurl=http://www2.arnes.si/~osljbg2s/kd/grosuplje/kd64.html&usq=__nJSMkdZS5CIAJLMbCGvR9BTO00=&h=300&w=400&sz=28&hl=sl&start=0&zoom=0&tbnid=pEPKM-arMUu4kM:&tbnh=93&tbnw=124&ei=4cZ3TeOIEI-SswbHzMWHBQ&prev=/images%3Fq%3Dgrad%2Bbrinje%26um%3D1%26hl%3Dsl%26sa%3DN%26gbv%3D2%26biw%3D1259%26bih%3D627%26tbs%3Disch:1&um=1&itbs=1&iact=hc&vpx=186&vpy=135&dur=796&hovh=93&hovw=124&tx=82&ty=76&oei=4cZ3TeOIEI-SswbHzMWHBQ&page=1&ndsp=15&ved=1t:429,r:0,s:0

Slika 17:

http://www.google.si/imgres?imgurl=http://www.zrc-sazu.si/frisj/pj/razstave/isj/5A31A81C.JPG&imgrefurl=http://www.zrc-sazu.si/frisj/pj/razstave/isj/slovensko.html&usq=__jL1MzZiZwHlQXQxQE29f_-GJ-La4=&h=768&w=512&sz=33&hl=sl&start=0&zoom=1&tbnid=bCUGQ7wtM5bk3M:&tbnh=171&tbnw=114&ei=sgVoTYPJA4vtOYH8II8L&prev=/images%3Fq%3Djaka%2Bmuller%26um%3D1%26hl%3Dsl%26sa%3DN%26rlz%3D1R2ADSA_slSI389%26biw%3D1259%26bih%3D627%26tbs%3Disch:1&um=1&itbs=1&iact=rc&dur=135&oei=sgVoTYPJA4vtOYH8II8L&page=1&ndsp=18&ved=1t:429,r:0,s:0&tx=66&ty=93

